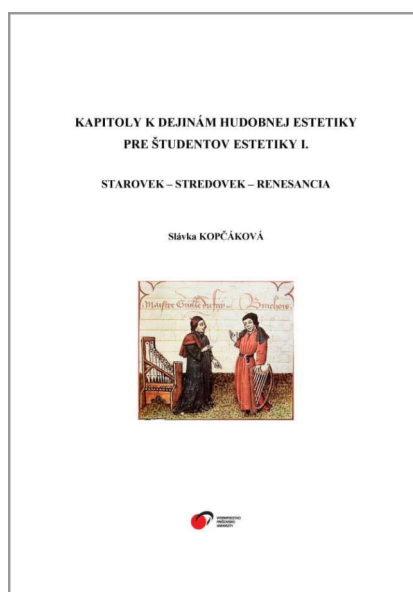

Myslieť hudbu v dejinách kultúry

Nová učebnica dejín hudobnej estetiky

Zuzana Slušná

Kopčáková, S. (2025) *Kapitoly k dejinám hudobnej estetiky pre študentov estetiky I. Starovek – stredovek – renesancia*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta.

Vysokoškolský učebný text *Kapitoly k dejinám hudobnej estetiky pre študentov estetiky I. Starovek – stredovek – renesancia* je odborný text, ktorý študentov systematicky a metodologicky uvádza do problematiky dejín hudobnoestetického myslenia od jeho najstarších foriem až po renesančné reflexie hudby a umenia.

Okrem sprístupňovania problematiky dejín hudobnoestetického myslenia prináša študentom estetiky reflexiu marginalizovaných perspektív

a upozorňuje aj na patriarchálne determinanty hudobnej kultúry. V komparácii s obdobnou vysokoškolskou literatúrou používanou v stredoeurópskom priestore, orientovanou prevažne na systematický a hudobno-teoretický výklad, predstavuje publikácia Slávky Kopčákovej posun smerom k interpretačne otvorenejšiemu a pedagogicky adresnejšiemu typu učebného textu. Publikácia *Kapitoly k dejinám hudobnej estetiky pre študentov estetiky I.* cielene smeruje k pochopeniu hudby ako kultúrneho a antropologického fenoménu, čím sa odkláňa od tradičného lineárneho objasňovania z pozície hudobnej historiografie. V slovenskom prostredí možno podobný posun pozorovať napríklad v novších vysokoškolských textoch orientovaných na estetiku performatívnych umení či interdisciplinárne chápanie hudobnej kultúry, avšak Kopčákovej publikácia sa od nich odlišuje dôslednou koncentráciou na dejiny hudobnoestetického myslenia a jeho filozofické pozadie. Publikácia je určená predovšetkým študentom študijných programov estetika a učiteľstvo estetiky v kombinácii, pričom jej koncepcia zodpovedá potrebám vysokoškolského vzdelávania v oblasti špeciálnych estetik a hudobnej kultúry. Na rozdiel od tradičných dejín hudby, ktorých hlavným zámerom býva sprístupnenie základných vývojových línií hudobnej kultúry budúcim pedagógom alebo muzikológom, pričom boli koncipované ako kompendiá pojmov, smerov a autorít, s dôrazom na systematizáciu vedomostí a terminologickú presnosť, autorka cielene akcentuje estetické kategórie, kultúrne významy hudby a premeny myslenia o hudobnom umení v širšom kultúrnom kontexte. Silnou stránkou predloženého textu je jeho interdisciplinarita: text prepája poznatky estetiky, hudobnej vedy, kultúrnej antropológie, religionistiky, dejín umenia ako aj sociológie kultúry a zahrnutím nových stratégií explanácie nepôsobí ako pozitivistický prehľad historických momentiek z dejín hudby.

Autorka text koncipovala ako učebný materiál dopĺňajúci disciplíny Dejiny hudby, Estetika múzických umení, Interpretácia hudobného diela či Pedagogická interpretácia umeleckého diela. Už v úvodných pasážach presvedčivo formuluje pedagogický zámer publikácie, reflektuje aktuálne potreby študijných programov a zároveň kriticky reaguje na stav existujúcej učebnicovej literatúry, ktorá podľa nej často zostáva príliš faktografická alebo metodicky vzdialená súčasnému študentovi. Práve táto vedomá orientácia na študenta a snaha pripraviť text nielen informačne hodnotný, ale aj pedagogicky funkčný, predstavujú jednu z jeho výrazných kvalít.

Ďalšou silnou stránkou publikácie je jej logická a prehľadná kompozícia. Text rešpektuje chronologický princíp výkladu, pričom jednotlivé kapitoly systematicky prepájajú historické, filozofické, hudobno-teoretické a kultúrno-antropologické súvislosti. Autorka nevytvára len prehľad dejín hudby, ale predovšetkým mapuje dejiny myslenia o hudbe, estetických kategóriách a funkciách hudobného umenia v jednotlivých epochách. Publikácia nemá ambíciu fungovať ako 'zhustené dejiny hudby', ale študentom umožňuje identifikovať a objasniť dominanty hudobnej estetiky v jednotlivých dejinných obdobiach a ich teoretickú reflexiu – dobovú aj súčasnú. Autorka prepája dianie v hudobnej kultúre s dejinami myslenia po hudbe, dejinami

estetických kategórií a dynamickou transformáciou kultúrnych významov hudby, čo predstavuje jednu z najsilnejších stránok tohto textu.

Autorka syntetizuje tradičné poznatky s novšími interpretačnými prístupmi a reflektuje aj súčasné kultúrno-antropologické koncepcie, predovšetkým podnety amerického muzikológa a kulturológa Teda Gioiu. Výrazne sa to prejavuje už v úvodných častiach publikácie venovaných pravekej hudbe a genéze hudobného myslenia, kde autorka nepracuje len s klasickými hudobnohistorickými interpretáciami, ale rozširuje ich o antropologické úvahy o zvuku, loveckých rituáloch, bubnovej komunikácii či protoestetických impulzoch vyvolaných prírodným zvukovým prostredím. Nadväzujúc na Gioiovu koncepciu, hudbu neobjasňuje iba ako estetický jav, ale aj ako nástroj sociálnej organizácie a moci, komunikácie či prežitia. Takto koncipovaný výklad presahuje rámec tradičného historizujúceho prehľadu a umožňuje študentovi vnímať hudbu ako komplexný kultúrny fenomén. Interdisciplinárny charakter publikácie sa prejavuje aj v interpretácii antického hudobného myslenia. Autorka prepája filozofické koncepty Platóna, Aristotela či pytagorejcov s otázkami hudobnej teórie, psychológie hudby, etiky a spoločenských funkcií umenia. Výklad antickej náuky o étose napríklad nesmeruje len k deskripcii tóninových systémov, ale aj k reflexii hudby ako prostriedku morálnej regulácie spoločnosti a formovania charakteru človeka. Podobne pri výklade mýtu o Orfeovi prepája mytologický, estetický a filozofický rozmer hudby s problematikou terapeutických, magických a spoločenských funkcií umeleckého prejavu. Prínosná je aj schopnosť autorky aktualizovať tradičné výklady prostredníctvom súčasných humanitných perspektív. V úvode explicitne upozorňuje na potrebu reflektovať determinanty, ktoré boli v starších dejinách estetiky často marginalizované alebo prehliadané, napríklad vplyv patriarchálnych spoločenských štruktúr, politických mocenských mechanizmov či elimináciu ženského elementu z dejín umenia a vedy. Tým publikácia získava kritickejší interpretačný rozmer a zároveň naznačuje možnosti nového čítania dejín hudobnej estetiky v kontexte súčasného humanitného diskurzu.

Pozitívne možno hodnotiť aj terminologickú precíznosť a odbornú kompetentnosť autorky. Výklad kľúčových pojmov (*músiké*, *mimésis*, *étos*, *katharsis*) je systematický, interpretačne presvedčivý a zároveň dostatočne ukotvený v historicko-filozofickom kontexte. Text tak nielen sprostredkúva poznatky, ale vedie študenta k pochopeniu vnútorných vzťahov medzi estetickými systémami a širšími kultúrnymi procesmi. Objasňovaná problematika je metodologicky ukotvená a autorka syntetickým spôsobom prepája estetické, filozofické a hudobnoteoretické prístupy. Výkladovosť a lineárnosť sú dominantami predloženého textu. Text je miestami veľmi hutný a informačne koncentrovaný, najmä v prípadoch, ak sa v definíciách používa viacero odborných termínov. Hoci autorka systematicky vysvetľuje odborné pojmy a buduje logické väzby medzi témami, absentujú výraznejšie didaktické prvky, ktoré by podporovali aktívne učenie a orientáciu študenta v texte. Chýbajú najmä priebežné zhrnutia, otázky na reflexiu, schémy, tabuľky či vizuálne organizéry poznatkov. Rovnako by bolo možné zvážiť doplnenie

konkrétnych hudobných príkladov alebo odporúčaných posluchových ukážok, ktoré by sprostredkovali praktickú ilustráciu teoretických konceptov.

Publikácia spĺňa nároky kladené na vysokoškolský učebný text v oblasti estetiky. Je odborne fundovaná, metodologicky premyslená, jazykovo kultivovaná a koncepcne jednotná. Jej význam spočíva nielen v sprístupnení dejín hudobnej estetiky študentom, ale aj v aktualizovaní spôsobu, akým možno o hudobnom umení a estetickom myslení uvažovať v súčasnom akademickom prostredí. Publikácia má potenciál stať sa stabilnou súčasťou vysokoškolskej výučby estetických disciplín a predstavuje hodnotný príspevok k slovenskej odbornej učebnicovej literatúre.

Zuzana Slušná
Slovenská národná galéria, Bratislava (Slovakia)
susanaslusna@gmail.com

DOI: 10.5281/zenodo.22234477